

Taustamuistio

25.10.2019

Jakeluverkonhaltijoiden sähkömarkkinadirektiivin mukaiset uudet velvoitteet

Jakeluverkonhaltijoille on säädetty sähkömarkkinadirektiivin (2019/944) 5 luvussa uusia velvoitteita, joiden kansallinen täytäntöönpano on taattava direktiivin edellyttämällä tavoin. Direktiivi jättää jäsenvaltioille liikkumavaraa siitä, miten sääntely pannaan täytäntöön kansallisesti.

Keskeiset uudet tehtävät jakeluverkoille:

- 31 artikla: taajuuteen vaikuttamattomien lisäpalveluiden hankinta markkinaehtoisin menetelmin
- 32 artikla: kannustimet jouston käyttämiseksi jakeluverkoissa,
- 33 artikla: sähköisen liikkumisen integrointi sähköverkkoon,
- 34 artikla: jakeluverkonhaltijoiden tehtävät tiedonhallinnan osalta ja
- 36 artikla: jakeluverkkoyhtiöiden mahdollisuus omistaa energiavarastoja.

Tässä muistiossa käsitellään artikloita 31, 32, 33 ja 36. Kantaverkonhaltijan energiavarastojen omistusta koskeva 54 artikla siirtoverkonhaltijoiden mahdollisuus omistaa energiavarastoja käsitellään samassa yhteydessä jakeluverkonhaltijavelvoitteiden kanssa.

Taajuuteen vaikuttamattomien lisäpalveluiden hankinta, 31 artikla

Direktiivi edellyttää, että jakeluverkonhaltija hankkii taajuuteen vaikuttamattomat lisäpalvelut avointen, syrjimättömien ja markkinapohjaisten menettelyjen mukaisesti. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos sääntelyviranomainen on todennut markkinapohjaisten menettelyiden olevan tehottomia ja sääntelyviranomainen on myöntänyt poikkeuksen.

Direktiivin 2 artiklan määritelmä taajuuteen vaikuttamattomiksi lisäpalveluiksi on hyvin tarkkarajainen. Se pitää sisällään palvelut, joita siirtoverkonhaltija tai jakeluverkonhaltija käyttää pysyvän tilan jännitteen säätöön, nopeaan loisivirran syöttöön, inertiaan paikallisverkon vakautta varten, oikosulkuvirtaan, pimeäkäynnistysominaisuuteen ja saarekekäyttöominaisuuteen.

Lisäpalvelut näyttäisi voitavan jakaa kolmeen osaan: 1) paikalliset: jännitteensäätö, loisivirran syöttö ja oikosulkuvirtaan liittyvät palvelut 2) alueelliset: pimeäkäynnistysominaisuudet ja saarekekäyttöominaisuus ja 3) järjestelmätaso: inertia.

Kysymykset:

- Onko mahdollista löytää keinoja paikallisten lisäpalveluiden toteuttamiseksi markkinaehtoisesti (esim. tarjouskilpailu)?
- Hankitaanko alueellisesti merkittävät lisäpalvelut (pimeäkäynnistysominaisuudet ja saarekekäyttöominaisuus) jo markkinaehtoisesti?
- Miten markkinapohjaisen lisäpalvelun tuottamisen tehokkuus voi todeta?

Markkinaehtoisten joustojen käyttö verkkotoiminnassa, 32 artikla

Direktiivin tarkoituksena on mahdollistaa jakeluverkonhaltijoiden joustopalvelujen hankinta markkinaehtoisesti ja kannustaa siihen. Jouston käytön lisäämisen tavoitteena on jakeluverkon tehoon ja varman käytön tukeminen ja energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen, kun toimenpiteet vähentävät sähköntuotantokapasiteetin uudistamistarvetta. Direktiivissä joustopalveluihin määritellään kuuluvaksi myös siirtorajoitusten hallinta.

Jäsenvaltion on erityisesti varmistettava, että jakeluverkonhaltijat voivat hankkia tällaisia palveluja hajautettua tuotantoa, kulutusjoustoja tai energian varastointia harjoittavilta tuottajilta. Direktiivin 15 artikla edellyttää, että aktiivisilla asiakkailta on oikeus osallistua joustoja koskeviin järjestelyihin. Lisäksi 17 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on sallittava, että loppuasiakkaat, mukaan lukien kulutusjoustoja aggregoinnin välityksellä tarjoavat loppuasiakkaat, osallistuvat tuottajien rinnalla syrjimättömästi kaikille sähkömarkkinoille.

Jakeluverkonhaltijoiden on hankittava tällaiset palvelut avointen, syrjimättömien ja markkinapohjaisten menettelyjen mukaisesti, paitsi jos sääntelyviranomaiset ovat todenneet, että tällaisten palvelujen hankinta ei ole taloudellisesti tehokasta, tai että tällainen hankinta johtaisi vakaviin markkinoiden vääristymiin tai lisäksi siirtoarjoiuksia. Jakeluverkonhaltijoiden on saatava tällaisten palvelujen hankkimisesta asianmukainen korvaus.

Tuotteiden ja palvelujen hankinnassa on varmistettava kaikkien vaatimukset täyttävien markkinaosapuolten syrjimätön osallistuminen. Sääntelyviranomaiset ja jakeluverkonhaltijat määrittävät tiiviissä yhteistyössä kaikkien markkinaosapuolten sekä siirtoverkonhaltijoiden kanssa kyseisten markkinoiden teknisten ominaisuuksien ja kaikkien markkinaosapuolten valmiuksien pohjalta tekniset vaatimukset osallistumiselle näille markkinoille.

Keskeinen haaste toimeenpanossa on, että selkeä toteutusmalli on vasta kehitteillä ja malli pitäisi olla käytössä 2021 alusta alkaen. Suomessa joustavuuden käyttö liittyy keskeisesti myös sähkömarkkinalaissa asetettujen toimitusvarmuustasojen saavuttamiseen.

Kysymykset:

- Missä tilanteissa joustopalveluiden hankinta palveluna ei ole taloudellisesti tehokasta tai johtaisi markkinoiden vääristymiin?
- Missä tilanteessa jakeluverkon markkinoilta hankkiman jousto lisäksi siirtoarjoiuksia?
- Onko riittävää, että lainsäädännössä todetaan, että palvelut on hankittava avointen, syrjimättömien ja markkinaehtoisten menettelyn mukaisesti ja jätetään asia tarkemmat ehdot ja menettely viranomaisen ratkaistavaksi?

Verkonkehittämissuunnitelmat, 32 artikla

Direktiivi edellyttää, että jakeluverkkojen kehittämisen on perustuttava avoimeen verkon kehittämissuunnitelmaan, joka jakeluverkonhaltijan on julkaistava vähintään joka toinen vuosi ja toimitettava sääntelyviranomaiselle.

Verkon kehittämissuunnitelmassa on varmistettava avoimuus tarvittavien keskipitkän ja pitkän aikavälin joustopalvelujen osalta, ja siinä on mainittava seuraavien 5–10 vuoden ajalle suunnitellut investoinnit erityisesti pääasialliseen jakeluinfrastruktuuriin, joka on tarpeen uuden tuotantokapasiteetin ja uusien kuormien liittämiseksi, sähköajoneuvojen latauspisteet mukaan lukien. Verkon kehittämissuunnitelmaan on myös sisällyttävä se, käyttääkö jakeluverkonhaltija kulutusjoustoja, energiatehokkuutta, energiavarastoja tai muita resursseja vaihtoehtona järjestelmän laajentamiselle. Kehityssuunnitelmasta on myös kuultava kaikkia verkon käyttäjiä ja siirtoverkonhaltijaa.

Jäsenvaltiot voi päättää, ettei velvoitetta sovelleta integroituneisiin sähköalan yrityksiin, joilla on alle 100 000 verkkoon liitettyä asiakasta tai jotka toimittavat sähköä pieniin erillisiin verkkoihin.

Suomessa verkkoyhtiöt on jo velvoitettu toimittamaan verkon kehittämissuunnitelma, jossa verkkoyhtiö kuvaa toimenpiteensä toimitusvarmuusvaatimusten täyttämiseksi. Direktiivin keskeisinä uusina vaatimuksina nykyiseen kehittämissuunnitelmaan on, että jatkossa suunnitelmassa tulisi sisällyttää myös muut investoinnit, suunnitelmaa tehdessä tulisi kuulla verkon käyttäjiä ja suunnitelma tulisi julkaista. Verkkoyhtiön täytyy myös kuvata miten se hyödyntää joustoja ja muita resursseja vaihtoehtona verkostoinvestoinneille.

Kysymykset:

- Onko nykyisissä kehittämissuunnitelmissa luottamuksellisia tietoja, joita ei voi julkaista?
- Onko suunnitelmien julkaisusta säädettävä erikseen velvoite sekä verkkoyhtiöille ja Energiavirastolle?

Sähköautojen latausinfrastruktuurin omistamisen kriteerit jakeluverkonhaltijoille, 33 artikla

Sähkömarkkinadirektiivi edellyttää, että jäsenvaltio luo sääntelykehiksen, jolla helpotetaan yleisesti saatavilla olevien ja yksityisten latauspisteiden liittämistä jakeluverkkoihin. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jakeluverkonhaltijat tekevät syrjimättömältä pohjalta yhteistyötä yritysten kanssa, jotka omistavat, kehittävät, käyttävät tai hallinnoivat sähköajoneuvojen latauspisteitä, myös verkkoon liittämisen osalta.

Jakeluverkonhaltijat voivat omistaa yksityisiä latauspisteitä ainoastaan omaan käyttöönsä. Jäsenvaltio voi sallia sen, että jakeluverkonhaltijat omistavat, kehittävät, hallinnoivat tai käyttävät sähköajoneuvojen latauspisteitä, jos latausinfrastruktuuria ei ole saatu hankittua avoimen, läpinäkyvän ja syrjimättömän tarjouskilpailun kohtuullisin kustannuksin ja oikea-aikaisesti. Lisäksi edellytyksenä on, että sääntelyviranomaisen on arvioinut tällaisen poikkeuksen tarpeellisuuden ja suorittanut tarjouskilpailun, myös tarjouskilpailun ehtojen, arvioinnin ja antanut hyväksyntänsä. Jakeluverkonhaltija ei myöskään saa harjoittaa syrjintää verkon käyttäjien tai verkon käyttäjäryhmien välillä eikä toimia siihen omistussuhteessa olevia yrityksiä suosivalla tavalla. Mikäli verkkoyhtiö omistaisi latausinfrastruktuuria, sovellettaisiin tähän toimintaan artiklan 35 eriyttämisvaatimuksia.

Suomessa on paljon sähköautojen lataukseen liittyvää palvelutuotantoa. Keskeinen kysymys toimeenpanossa on, miksi erityisesti verkkoyhtiölle pitäisi sallia toiminta tällä kilpaillulla markkinalla.

Kysymykset:

- Onko tiedossa olosuhteita, joissa jakeluverkonhaltija tulisi voida omistaa latausinfrastruktuuria?

Energiavarastojen omistamisen kriteerit jakeluverkonhaltijoille, 36 artikla

Sähkömarkkinadirektiivin lähtökohtana on, etteivät jakeluverkonhaltijat eikä kantaverkonhaltijat saa omistaa, kehittää, hallinnoida tai käyttää energiavarastoja. Jäsenvaltiot voivat liansäädännöllä poiketa tästä kahdessa tapauksessa. Jos varasto katsotaan täysin integroiduksi komponentiksi, sääntelyviranomaisen voi sallia varaston omistuksen varastonhaltijalle. Täysin integroidut verkkokomponentit ovat direktiivin määritelmän mukaan verkkokomponentteja, jotka on integroitu siirto- tai jakeluverkkoon, energiavarastot mukaan lukien, ja joita käytetään ainoastaan siirto- tai jakeluverkon varman ja luotettavan toiminnan varmistamiseen ja joita ei käytetä tasehallintaan eikä siirtorajoitusten hallintaan.

Toiseksi jakeluverkonhaltijalle voidaan sallia varaston omistus myös tilanteessa, jossa varastokapasiteettia ei ole saatu hankittua tarjouskilpailussa kohtuullisin kustannuksin ja jos jakeluverkonhaltijat tarvitsevat tällaisia varastoja täyttääkseen direktiivin mukaiset velvoitteensa. Edellytyksenä on myös, että sääntelyviranomaisen on arvioinut tällaisen poikkeuksen tarpeellisuuden, arvioinut tarjouskilpailun ehdot ja antanut hyväksyntänsä.

Jos markkinoiden puuttumisen poikkeusta sovelletaan, sääntelyviranomaisten on toteutettava säännöllisin väliajoin ja vähintään joka viides vuosi julkinen kuuleminen olemassa olevista energiavarastoista sen selvittämiseksi, onko markkinaosapuolilla mahdollisuutta ja kiinnostusta investoida tällaisiin varastoihin. Vaatimus ei koske integroitua verkkokomponentteja koskevaa poikkeusta. Näiden osalta poikkeus myönnetään yksinomaan sääntelyviranomaisen hyväksynnällä.

Nähtävästi jakeluverkkoyhtiö voisi käyttää täysin integroitua komponentteja toimitusvarmuuden ylläpitoon. Kuitenkin lähtökohtaisesti jakeluverkkoyhtiö ei voisi käyttää täysin integroitua komponentteja taajuuteen vaikuttamattomien lisäpalveluiden tuottamiseen, kuten jännitteen säätöön, vaan tälle toiminnalle pitäisi saada ensin viranomaiselta lupa 31 artiklan mukaisesti.

Kysymykset:

- Tuleeko verkonhaltijoille sallia varastojen omistaminen sääntelyviranomaisen hyväksynnällä, kun kyseessä täysin integroitu verkkokomponentti? Pitäisikö tässäkin tilanteessa tehdä artiklan mukainen markkinatesti?
- Pitäisikö harkita poikkeuksen antamista vain joihinkin toimintoihin (omistaminen, kehittäminen, hallinnointi, käyttö)?
- Kehittyvätkö joustomarkkinat riittävästi, jos verkonhaltijoille sallitaan varastojen omistaminen täysin integroitujen verkkokomponenttien osalta. Ja syökö se mahdollisuudet luoda lisäpalveluille (esim. jännitteensäätö, loisteho) markkinat?
- Tulisiko kantaverkonhaltijan omistukselle asetettujen vaatimusten poiketa jakeluverkonhaltijoiden mahdollisuudesta omistaa varastointikapasiteettia?